

СТАНОВИЩЕ

Относно: дисертационен труд за получаване на образователната и научна степен „доктор“ от професионално направление 3.8. Икономика по научната специалност 05.02.18 „Икономика и управление (индустрия)“

Изготвил становището: доц. д-р Емил Георгиев Трифонов, доц. д-р в РУ „А. Кънчев“, член на научно жури, съгласно заповед № 1048 от 31.08.15г. на Ректора на ВСУ „Черноризец Храбър“

Автор на дисертационния труд: Димитър Иванов Михайлов

Тема на дисертационния труд: Изследване на необходимостта от обновяване на подвижния състав на поделение „БДЖ Пътнически превози“ ЕООД.

I. Общо представяне на дисертационния труд

Предметът на предложения дисертационен труд е изследване развитието и ефективността на моторния подвижен състав на „БДЖ Пътнически превози“ ЕООД. Обемът на разработката е 195 страници, разположени структурно в три глави – теоретична, емпирична и практическа. В богатия научен апарат са посочени 123 литературни източника на кирилица и латиница, 80 фигури, 24 таблици и 6 публикации, свързани с дисертацията.

II. Преценка на формата и съдържанието на дисертационния труд

Дисертацията е насочена към актуален за страната ни проблем. Състоянието на БДЖ и в частност „БДЖ Пътнически превози“ ЕООД е тревожно – влаковете постоянно аварират, скоростта е бавна, услугата е непривлекателна, пътниците намаляват. В допълнение финансовите

резултати на компанията са лоши, а просрочените дългове се увеличават, застрашавайки самото съществуване на компанията. Държавните субсидии за БДЖ са значителни. Макар и трудно, железниците все още могат да бъдат оздравени и компанията спасена. Един от възможните изходи следва да се търси и в обновяването на подвижния състав на БДЖ. В контекста на развитието на превозвачите от Европейския съюз, анализирани в дисертационния труд проблеми придобиват още по-голяма актуалност.

Докторантът показва компетентно познаване на литературата по разглеждания въпрос. Той правилно и точно е формулирал тезата и обекта на разработката. Целта на дисертацията е „да се обоснове чрез технико-икономически аргументи необходимостта от обновяване на подвижния състав на „БДЖ Пътнически превози“ ЕООД на основата на сравнителни анализи и проучвания на икономически ефективни варианти на подбор, за нуждите на поделението на националния превозвач“ и е конкретизирана чрез решаването на три изследователски задачи, а именно:

- Да се характеризира същността на монополния пазар в България и мястото на железопътния транспорт при извършване на пътнически превози;
- Да се определят изискванията на клиентите, ползващи БДЖ превози, на основата на пазарен, административен, икономически и технически проектен анализ;
- Да се разработят практически схеми, модели и методики, прилагането на които би увеличило управленския капацитет на БДЖ при оценката на нови подвижни състави при публичен търг.

В развитието на тезата авторът съблюдава нужната логическа последователност – от теоретико-методологическите основи на проблема, касаещи жп транспорта, през изследване на изискванията и нагласите на клиентите до анализ и предложения относно методика за оптимизация на ползването на подвижния състав в пътнически превози.

Реализацията на този проект и на произтичащите от това задачи, поставени в изследването, намира отражение и в самата структура на дисертационния труд. Дисертацията като цяло е правилно структурирана. В първа глава се изследват различните аспекти на ролята и проблемите на подотрасъл железопътен транспорт в контекста на неговото настоящо състояние и се прави съпоставка с европейския и световния пазар и съответните тенденции в развитието му. Втора глава акцентира върху прилагането на маркетингови инструменти за разкриване потребностите от обновяване на подвижния състав. В глава трета се предлагат подход и методи за оптимизация на подвижния състав в пътническият железопътен транспорт и се правят препоръки в тази насока. Съдържанието на дисертацията е богато илюстрирано с таблици и фигури.

Обемът на разработката е приемлив, за да се защити основната теза на автора. Езикът е съобразен със специфичната терминология, макар че на отделни места текстът би могъл значително да бъде обогатен терминологично и да бъдат избегнати някои недостатъчно обосновани изводи и ненужни повторения.

III. Основни приноси в дисертационния труд

Приносите могат да се отнесат към следните групи:

А. Обогаляване, конкретизиране и прецизиране на съществуващи научни знания:

- систематизирани и обобщени са различните теоретични възгледи по изследвания проблем и е аргументирана необходимостта от поддържане и развитие на пътническите превози от страна на „БДЖ Пътнически превози“ ЕООД, като важен елемент на социалната политика на държавата;

Б. Приложение на съществуващите методи за решаване на конкретен проблем с формулирани изводи и препоръки за практиката:

- представена е обща методика за оптимизация на използването на подвижния състав в пътническия железопътен транспорт. Тя е във вид на проектна система за подбор и оптимизация за пътническите превози в железниците и е приложима за всяка конкретна железопътна мрежа. Методиката съдържа три основни елемента: система от показатели за определяне на наличие на системна грешка в подвижния състав, способ и модел за внедряване на технологии при техническото обслужване, алгоритъм на поведение на системите, презентация на софтуера и препоръки относно техническата реализация на внедряване на системата;

- дефинирана е система от показатели за оценка на енергийната ефективност при експлоатацията на пътническия вагонен парк – ЕМВ в БДЖ;

- на база на финансовите параметри на проекта за модернизиране и обновяване на жп парка е доказано, че намаляването на постоянните разходи е главно условие за повишаване рентабилността на компанията;

- направен е сравнителен анализ на производителите на подвижен пътнически състав, като са изведени предимствата на конкретни варианти. Особено внимание е обърнато на възможностите, които предлага компанията „Сименс“. За целта са предложени и конкретни начини за финансиране на евентуален проект за закупуване на подвижен състав от цитираната компания.

Безрезервно приемам, че посочените приноси са лично дело на докторанта.

IV. Критични бележки и въпроси

Към представената от дисертанта работа могат да се отправят и някои конкретни критични бележки:

1. Формулираният от докторанта като научен принос № 2, касаещ необходимостта от „перманентни маркетингови проучвания от страна на компанията за идентифицираните потребителските нужди и очаквания относно качеството и параметрите на пътническите превози“, оценявам като пресилени. По същество, познаването на изискванията на клиентите и използването на различните инструменти на маркетинга е вътрешна функция на всяка уважаваща себе си компания;

2. Приносният елемент, отразен в т. 3 „Обоснован е комплексен подход при решаване на проблема за обновяване на подвижния парк ..., като се акцентира върху необходимостта държавата да съсредоточи усилията си, както за обновяване на локомотивния и вагонен парк на компанията, така и за ...“, е твърде едностранен. Основните аргументи за това се свеждат до следното: Според оперативния отчет на „БДЖ Пътнически превози“ за 2014 компанията има приходи от 247 млн. лева.

Държавният бюджет е осигурил на компанията 205 млн. лева, т.е. 80 % от всички приходи. За период от 10 години това са около 2 млрд. лева. С такъв финансов ресурс компанията би трябвало да е силно конкурентна, с нови и бързи модели влакове и да спечели надпреварата с частните автобусни превозвачи. Проблемът е, че държавното финансиране се използва неефективно. 187 млн. лева се изразходват за покриване на текущи загуби, а само 18 млн. лева се насочват за инвестиции, т.е. съотношението е 10/1, но към грешната посока. Това съотношение трябва да се обърне и средствата да се използват основно за инвестиции за модернизация на влаковете и подобряване качеството на обслужване и постигането на тази цел е задача, която трябва да бъде решена от мениджмънта на БДЖ. Ако това се случи, компанията ще предложи не само нови и удобни моториси, но и повишена ефективност, тъй като остарелият подвижен състав (както посочва и автора) е скъп за експлоатация. Със същите средства БДЖ може да предложи по-качествена услуга, с която да се намеси на транспортния пазар.

Очевидно за решаването на натрупалите се проблеми на превозвача са необходими радикални решения, най-малко в две направления:

- Обръщане към клиентите. Железницата трябва да се фокусира върху направленията, в които има много пътници и да предложи конкурентни условия, с които да привлече пътници и да възстанови пазарния си дял, т.е. БДЖ трябва да спре да се занимава със синдикати, лобисти и политици и да се фокусира върху това как да привлича пътници.
- Инвестиции вместо покриване на загуби, разгледани в контекста на изложеното от мен.

Посочените проблеми и анализът на докторанта провокират и някои въпроси, правилните отговори на които биха затвърдили добрите впечатления от дисертационния труд. Интересно би било мнението на дисертанта по следните въпроси:

- Каква е неговата оценката за ефективността от прилаганата ценова дискриминация от компанията за увеличаване на приходите?
- Какво е разбирането му за възможността и начините за стимулиране на конкуренцията в „БДЖ Пътнически превози“ чрез включване на допълнителни превозвачи по аналогия с „БДЖ Товарни превози“?
- Как докторантът оценява кадровия потенциал на компанията за реализиране на методиката, предложена в глава Трета?

Тези критични бележки не намаляват стойността на дисертационния труд и биха могли да стоят на вниманието на автора в негови бъдещи изследвания. Това обстоятелство е важно на фона на липсата на яснота по отношение на оздравяването и развитието на „БДЖ Пътнически превози“, което следва да се основава и на стратегии за интелигентно специализиране на базата на практически изследвания.

V. Автореферат

Авторефератът отразява съдържанието на дисертационния труд. Публикациите по темата отговарят на нормативните изисквания – достатъчно по количество и са свързани с темата. За качествата на дисертационния труд са представени и два положителни отзива.

VI. Заключение

В заключение изразявам становището, че обсъжданият и оценяван дисертационен труд има качествата, необходими за присъждане на неговият автор – Димитър Иванов Михайлов на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.8. „Икономика“, научна специалност „Икономика и управление (индустрия)“ и ще гласувам **положително.**

Русе

19.10.2015 г.

доц. д-р Е. Трифонов